

Riksrevisionens rapport om förutsättningar för en säker kraftöverföring

Sammanfattning

Utskottet föreslår två tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden som rör samhällsekonomiska analyser och återkommande effektanalyser.

- Regeringen bör utreda behovet av att en fristående aktör parallellt med Svenska kraftnät genomför samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar vid nätinvesteringar.
- Regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att göra långsiktiga analyser av effektsituationen.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden och att regeringens skrivelse läggs till handlingarna.

I betänkandet finns tre reservationer (S, M, MP, C, V, L, KD). I en reservation (S, MP, V) föreslås att riksdagen inte ska göra något tillkännagivande till regeringen när det gäller återkommande effektanalyser.

Behandlade förslag

Skrivelse 2016/17:148 Riksrevisionens rapport om förutsättningar för en säker kraftöverföring.

Två följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	5
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	5
Utskottets överväganden.....	6
Riksrevisionens rapport om förutsättningar för en säker kraftöverföring	6
Riksrevisionens rapport.....	6
Regeringens skrivelse	10
Motionerna.....	12
Vissa kompletterande uppgifter	13
Utskottets ställningstagande.....	19
Reservationer	23
1. Handläggningstider för nätinvesteringar, punkt 3 (M, C, V, L, KD)....	23
2. Återkommande effektanalyser, punkt 4 (S, MP, V)	23
3. Dialog och samråd, punkt 5 (M, C, L, KD)	24
Särskilt yttrande	26
Handläggningstider för nätinvesteringar, punkt 3 (V).....	26
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	27
Skrivelsen	27
Följdmotionerna	27

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2016/17:148 till handlingarna.

2. Samhällsekonomiska analyser

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att utreda behovet av att en fristående aktör parallellt med Svenska kraftnät genomför samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar vid nätinvesteringar och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna
2016/17:3671 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 1 och
2016/17:3675 av Lars Hjalmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 4.

3. Handläggningstider för nätinvesteringar

Riksdagen avslår motion

2016/17:3675 av Lars Hjalmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 1.

Reservation 1 (M, C, V, L, KD)

4. Återkommande effektanalyser

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att ge Svenska kraftnät i uppdrag att göra långsiktiga analyser av effektsituationen där såväl Sveriges som de närmaste grannländernas situation beaktas och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3675 av Lars Hjalmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 3 och
bifaller delvis motion

2016/17:3671 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 2.

Reservation 2 (S, MP, V)

5. Dialog och samråd

Riksdagen avslår motion

2016/17:3675 av Lars Hjalmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2.

Reservation 3 (M, C, L, KD)

Stockholm den 8 juni 2017

På näringsutskottets vägnar

Jennie Nilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jennie Nilsson (S), Lars Hjalmered (M), Åsa Westlund (S), Hans Rothenberg (M), Per-Arne Håkansson (S), Josef Fransson (SD), Hanif Bali (M), Anna Wallén (S), Lise Nordin (MP), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Jonsson (S), Mattias Bäckström Johansson (SD), Birger Lahti (V), Penilla Gunther (KD), Anna-Caren Säterberg (S), Rickard Nordin (C) och Mathias Sundin (L).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2016/17:148 Riksrevisionens rapport om förutsättningar för en säker kraftöverföring och två motioner som har väckts med anledning av skrivelsen.

Den 28 mars 2017 lämnade riksrevisor Ingvar Mattson, Riksrevisionen, med medarbetare information till utskottet om den aktuella granskningen.

Bakgrund

Riksrevisionen överlämnade enligt 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. den 9 november 2016 granskningsrapporten Förutsättningar för en säker kraftöverföring (RiR 2016:28) till riksdagen.

Riksrevisionen har granskat regeringens och Affärsverket svenska kraftnäts (Svenska kraftnät) styrning mot en säker kraftöverföring till samhälls-ekonomiskt försvarbara kostnader mot bakgrund av energiomställningen.

Regeringen överlämnade skrivelsen Riksrevisionens rapport om förutsättningar för en säker kraftöverföring (skr. 2016/17:148) till riksdagen den 16 mars 2017.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen återger regeringen kortfattat de iakttagelser som Riksrevisionen gjort i granskningsrapporten. Regeringen redovisar sedan sin bedömning och sina åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens övergripande bedömning att det är viktigt att styrningen av Svenska kraftnät utvecklas och kommer därför löpande att utveckla styrningen. Regeringen har vidare initierat en översyn av Svenska kraftnäts ekonomiska mål som är tänkt att vara färdig senast till budgetpropositionen för 2018. Regeringen avser även att ge ett uppdrag till Energimarknadsinspektionen att närmare identifiera vilka typer av effekter som bör kvantifieras inom ramen för samhällsekonomisk lönsamhetsbedömning. För att identifiera och synliggöra eventuella utmaningar med den långsiktiga energiförsörjningen kommer regeringen att komplettera det uppdrag som Svenska kraftnät har i dag att göra en bedömning av den årliga kraftbalansen, med en bedömning av förutsättningarna att långsiktigt upprätthålla kraftbalansen. Regeringen anser att granskningsrapporten i och med skrivelsen är slutbehandlad.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om förutsättningar för en säker kraftöverföring

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att utreda behovet av att en fristående aktör parallellt med Svenska kraftnät genomför samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar vid nätinvesteringar och tillkännager detta för regeringen. Riksdagen ställer sig vidare bakom det som utskottet anför om att ge Svenska kraftnät i uppdrag att göra långsiktiga analyser av effektsituationen och tillkännager detta för regeringen. Riksdagen avslår övriga motionsyrkanden och lägger skrivelsen till handlingarna.

Jämför reservation 1 (M, C, V, L, KD), 2 (S, MP, V) och 3 (M, C, L, KD) och det särskilda yttrandet (V).

Riksrevisionens rapport

Granskningens bakgrund och syfte

Riksrevisionen konstaterar att den svenska energimarknaden genomgår en omfattande strukturomvandling som ställer nya krav på elkraftssystemet. Riksrevisionen anser att de stora förändringar som pågår i utformningen av energipolitiken innebär en viss osäkerhet om Svenska kraftnäts framtida uppgifter i energiomställningen. Genom ett mer omfattande EU-samarbete inom energiområdet finns ett tryck på affärsverket att kraftigt bygga ut stamnätet. Riksrevisionen lyfter fram att det samtidigt finns tidigare uttalanden från riksdagen om att utbyggnaden av överföringssystemet ska ställas i relation till vad som är samhällsekonomiskt försvarbart givet energiomställningen.

Det övergripande syftet med Riksrevisionens granskning är därför att granska regeringens styrning av Svenska kraftnät och hur affärsverket styr verksamheten mot en säker kraftöverföring till samhällsekonomiskt försvarbara kostnader givet omställningen mot mer förnybar energi.

Riksrevisionen har formulerat fyra revisionsfrågor som granskningen har utgått ifrån.

- Har regeringens finansiella styrmodell skapat tillräckliga incitament för Svenska kraftnät att möta energiomställningen på ett effektivt sätt?
- Ger regeringens uppdrag Svenska kraftnät tillräckliga förutsättningar för att långsiktigt analysera och planera verksamheten för att möta energiomställningen på ett effektivt sätt?

- Har Svenska kraftnät, inom ramen för sitt uppdrag, tagit fram tillräckligt beslutsunderlag för att kunna effektivisera sin verksamhet?
- Har regeringen och Svenska kraftnäts styrelse tydligt styrt mot en säker kraftöverföring till samhällsekonomiskt försvarbara kostnader?

Granskningen har framför allt inriktats mot styrning och prioritering av investeringar i stamnätet.

Granskningens genomförande

Granskningen baseras på dokumentstudier och intervjuer. Dokumentstudierna omfattar bl.a. Regeringskansliets dokumentation av regeringens årliga dialoger med Svenska kraftnät, Svenska kraftnäts styrelseprotokoll samt forskningsrapporter om elkraftssystemet. Företrädare för Miljö- och energidepartementet, Svenska kraftnäts styrelse, ledning och internrevision, Energimarknadsinspektionen och Energiforsk har intervjuats. Riksrevisionen har även låtit genomföra en internationell jämförelsestudie mellan system- och transmissionsoperatörer.

Granskningens resultat

Riksrevisionens granskning visar att regeringens styrning av Svenska kraftnät behöver utvecklas och att styrelsens roll i investeringsbesluten delvis är oklar. Bristerna avser utformningen av finansieringsmodellen för Svenska kraftnät, Svenska kraftnäts uppdrag, styrelsearbetet och affärsverkets beslutsunderlag i form av bl.a. samhällsekonomiska analyser. Riksrevisionen menar att det finns risk att bristerna inverkar negativt på effektiviteten och att de i förlängningen kan bidra till högre kostnader för svenska elnätskunder.

Riksrevisionen menar vidare att Svenska kraftnät har ekonomiska frihetsgrader och små incitament att pressa kostnader eller prioritera mellan investeringar. Svenska kraftnät beslutar i praktiken om investeringar utan att riksdagen, regeringen, Energimarknadsinspektionen eller styrelsen har påverkat omfattningen och prioriteringen av investeringar i stamnätet. Det medför små incitament för Svenska kraftnät att pressa kostnader eller prioritera mellan investeringar.

Riksrevisionen konstaterar vidare att Svenska kraftnät överskrider avkastningskravet samtidigt som skuldsättningen ökar och kundavgifterna höjs. Under den nuvarande tioårsperioden (2016–2025) förutser Svenska kraftnät att kostnaderna för drift och byggande av stamnätet ökar med ca 100 procent, vilket medför höjningar av stamnätsavgiften i ungefär samma storleksordning.

Riksrevisionen menar vidare att värderingen av Svenska kraftnäts anläggningstillgångar riskerar att leda till samhällsekonomisk ineffektivitet på elmarknaden. I enlighet med myndigheternas redovisningsregler värderas tillgångarna till anskaffningsvärdet. Eftersom stora delar av stamnätet byggdes för decennier sedan motsvarar anskaffningsvärdet inte längre åter-

anskaffningsvärdet. I dag tas inte tillräcklig hänsyn till behovet av framtida återinvesteringar i stamnätet när stamnätsavgifterna fastställs, vilket bl.a. kan medföra att kommande generationer riskerar att få betala mer än sin del av kostnaden. Svenska kraftnäts prissättning kan också innebära att ny elproduktion inte lokaliseras dit där den är mest samhällsekonomiskt lönsam.

Regeringen har inte utvecklat Svenska kraftnäts uppdrag för att klara energiomställningen på ett effektivt sätt enligt Riksrevisionen. Det saknas mål för leveranssäkerhet i stam-, region-, och lokalnäten samt i produktionsledet. Det saknas också ett uttalat ansvar för att genomföra breda kraftsystemanalyser av behovet av nätutbyggnad jämfört med andra åtgärder som påverkar överföringskapaciteten. Ofullständiga samhällsekonomiska analyser gör att det inte heller går att avgöra om Svenska kraftnät tar hänsyn till riksdagens uttalanden om att utbyggnaden av överföringssystemet ska vara samhällsekonomiskt försvarbar givet energiomställningen.

Granskningen visar vidare att Svenska kraftnät inte har tagit fram tillräckliga beslutsunderlag för att kunna effektivisera verksamheten. En säker kraftöverföring till samhällsekonomiskt försvarbara kostnader förutsätter att den mest effektiva åtgärden väljs. För att komma fram till vilken åtgärd som är mest effektiv krävs beslutsunderlag som innehåller en kraftsystemanalys över hela elnätet, samhällsekonomiska analyser, transparenta beslutsprocesser och uppföljning och utvärdering av genomförda insatser. Riksrevisionen konstaterar att Svenska kraftnät har ansvar för att genomföra samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar inför stamnätsinvesteringar, vilket endast görs i ett fåtal fall. Det finns inte heller någon oberoende tredje part som har till uppgift att granska analyserna.

Riksrevisionen menar vidare att regeringen och Svenska kraftnät inte tydligt har styrt mot en säker kraftöverföring till samhällsekonomiskt försvarbara kostnader. Styrelsen är regeringens viktigaste verktyg för att styra affärsverket, men styrelsen har inte tagit de initiativ som krävs för effektiv styrning.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen riktar följande rekommendationer till regeringen:

- Se över Svenska kraftnäts kapitalstruktur och ekonomiska mål så att den finansiella styrningen ger incitament till inre effektivitet och prissättning som bidrar till samhällsekonomiskt effektiv lokalisering av elproduktion.
- Överväg att justera ned utdelningsmålet med hänsyn till Svenska kraftnäts stora behov av investeringar.
- Säkerställ att Svenska kraftnät presenterar tillräckliga investerings- och finansieringsunderlag till riksdagen och regeringen. Regeringen bör
 - fastställa riktlinjer för samhällsekonomiska analyser inom elområdet
 - överväga om en oberoende tredje part tidigt i beslutsprocessen ska pröva Svenska kraftnäts samhällsekonomiska analyser och ge ett

- självständigt utlåtande som underlag för regeringens bedömning och riksdagens beslut
- tidigarelägga insyn från berörda intressenter i beslutsprocessen.
 - Klargör Svenska kraftnäts uppdrag så att affärsverket kan möta energiomställningen på ett effektivt sätt. Regeringen bör
 - låta utreda Svenska kraftnäts del i ansvaret för den långsiktiga effektbalansen
 - låta utreda om ett mål för leveranssäkerhet för hela elnätet, alternativt hela elkraftssystemet, kan motverka över- eller underkapacitet i elnätet
 - ge Svenska kraftnät ansvar för att regelbundet genomföra kraftsystemanalyser för hela elnätet för att bedöma behovet av nätutbyggnad jämfört med andra åtgärder som påverkar försörjningstryggheten.
 - Tydliggör styrelsens ansvar och roll samt intentionerna med Svenska kraftnäts verksamhet så att styrelsen i högre grad styr mot målpåfyllelse. Tydliggör hur Svenska kraftnät på ett samhällsekonomiskt försvarbart sätt ska avväga elnätskostnaden för utbyggnaden av överföringssystemet mot nyttan av en väl fungerande elmarknad.

Riksrevisionen riktar följande rekommendationer till Svenska kraftnäts styrelse:

- Genomför i högre grad uppföljningar och utvärderingar av genomförda investeringsprojekt, och använd resultaten för att utveckla och effektivisera verksamheten. Inrikta också internrevisionen så att den ökar styrelsens möjlighet att värdera Svenska kraftnäts genomförande av verksamheten.
- Ställ krav på systematiserad åiterrapportering och analys av avvikelser i investeringsprojekt. Sådana underlag behövs för att effektivisera verksamheten.
- Utveckla affärsverkets kompetens vad gäller samhällsekonomiska analyser och
 - ställ krav på redovisning av fler jämförbara alternativ för investeringsbeslut
 - analysera och dokumentera i vilka fall undantag från samhällsekonomiska analyser är motiverade
 - se till att samhällsekonomiska analyser blir tydliga och används för att effektivisera samrådsprocessen.
- Utveckla en beställarorganisation så att forskningsfinansieringen har relevant nivå och inriktning för att bidra till att effektivisera den egna verksamheten och underlätta omställningen mot förnybar energi.

Regeringens skrivelse

Regeringens bedömning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen har under ett flertal år arbetat med att utveckla styrningen av Svenska kraftnät mot bakgrund av att Svenska kraftnät fått en allt viktigare roll för den långsiktiga kraftbalansen. Regeringen ser ett stort behov av att fortsätta arbetet och delar Riksrevisionens bedömning att det är viktigt att utveckla styrningen av Svenska kraftnät. Vidare instämmer regeringen i Riksrevisionens bedömning att den finansiella styrningen bör utformas för att ge incitament till en hög inre effektivitet, och analyserar därför i sin pågående översyn hur tänkbara målstrukturer kan förväntas påverka den inre effektiviteten. Riksrevisionen lyfter fram flera nackdelar med dagens redovisningsprinciper och värderingen av Svenska kraftnäts tillgångar, vilka regeringen instämmer i. Värderingsmetoden för Svenska kraftnäts tillgångar som avkastningskravet baseras på är en av de aspekter som analyseras i den pågående översynen av den finansiella styrningen. Riksrevisionen anser att regeringen bör överväga att justera ned utdelningsmålet med hänsyn till Svenska kraftnäts stora investeringsbehov. Regeringen anger att Riksrevisionens rapport kommer att vara ett viktigt underlag i översynen av de ekonomiska målen för Svenska kraftnät. När det gäller prissättning anser regeringen att det i dag finns ett tydligt regelverk och förutsättningar för att ge korrekta prissignaler för exempelvis var i elnätet som produktionen och förbrukningen gör störst nytta för elnätet med hänsyn till lägsta anslutningskostnader.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens rekommendation att kostnaden för nätutbyggnad bör bedömas i förhållande till kostnaden för att vidta andra åtgärder som förbättrad efterfrågeflexibilitet, energilager m.m., inte minst eftersom processen att bygga ledningar tar lång tid. Svenska kraftnät ska enligt sin instruktion bygga ut stamnätet för el baserat på samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar. Regeringens utgångspunkt är att de nya investeringar som föreslås av Svenska kraftnät är samhällsekonomiskt lönsamma ur ett svenskt perspektiv, likaså de val av tekniker och sträckningar som görs. Regeringen delar dock Riksrevisionens uppfattning att omfattningen av de samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningarna bör preciseras närmare. Energimarknadsinspektionen kommer därför att få i uppdrag att närmare identifiera vilka typer av effekter som bör kvantifieras inom ramen för en samhällsekonomisk lönsamhetsbedömning och att föreslå riktlinjer för kvantifieringen av effekter. Genom tydligare riktlinjer för Svenska kraftnäts samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar och genom att Energimarknadsinspektionen gör granskningar inom ramen för sin koncessionsprövning av Svenska kraftnäts ansökningar anser regeringen att det säkerställs att det underlag som ligger till grund för investerings- och finansieringsplanerna är ordentligt analyserat. Regeringen avser att följa Svenska kraftnäts och Energimarknadsinspektionens arbete med samhällsekonomiska bedömningar. Vidare instämmer regeringen med Riksrevisionen

att det är viktigt med transparens och dialog med berörda intressenter vid planering av investeringar i stamnätet. Svenska kraftnät arbetar på flera olika sätt med transparens och dialog i sina samrådsprocesser och har under senare år utvecklat sitt arbetssätt. Energimarknadsinspektionen ska beakta både innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen och resultatet av samrådet inför beslut om koncession. Eftersom det i dag finns krav i både ellagen och miljöbalken på att Svenska kraftnät ska redogöra för alternativa sträckningar och teknikval delar regeringen inte Riksrevisionens bedömning att insynen från berörda intressenter ligger sent i beslutsprocessen.

Riksrevisionens rekommenderar att Svenska kraftnäts uppdrag klargörs så att energiomställningen kan mötas på ett effektivt sätt och menar bl.a. att mål för leveranssäkerheten skulle kunna vara ett sätt att bedöma sårbarheten i den långsiktiga energi- och effektbalansen. Regeringen anser att det finns risker med ett styrande leveranssäkerhetsmål eftersom det kan leda till överinvesteringar i elproduktionen, vilket kan innebära ökade kostnader för kunderna. Svenska kraftnät förfogar i dag över ett antal verktyg för att hantera den långsiktiga elförsörjningen, t.ex. tariffsättning och nätutbyggnad. Regeringen anser inte att Svenska kraftnät bör ges andra befogenheter vid sidan om befintliga verktyg eftersom det kan riskera att bryta mot reglerna om åtskillnad mellan monopolverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet. Regeringen avser dock att komplettera det uppdrag som myndigheten har enligt sin instruktion, att göra en bedömning av den årliga kraftbalansen, med en bedömning av förutsättningarna att långsiktigt upprätthålla kraftbalansen. Tanken med detta är att kunna identifiera och synliggöra eventuella utmaningar med den långsiktiga energiförsörjningen. Vidare anför Riksrevisionen att Sverige med stor marginal överskrider de minimimål som finns för den överföringskapacitet som kommissionen har satt upp. Regeringen delar inte Riksrevisionens uppfattning om att det skulle innebära ett problem att Sverige ligger över nivån under förutsättning att de nya utlandsförbindelserna byggs utifrån det svenska kraftsystemets behov och samhällsekonomisk lönsamhet. Den stora fördelen med sammanlänkning med andra länder är ett bättre resursutnyttjande, vilket leder till minskade systemkostnader. Riksrevisionen anser vidare att Svenska kraftnät bör ges ansvar för att regelbundet genomföra breda kraftsystemanalyser för hela elnätet. Regeringen instämmer i vikten av att sådana analyser görs så som den nationella nätutvecklingsplanen.

Riksrevisionen rekommenderar att styrelsens roll och ansvar samt intentionerna med Svenska kraftnäts verksamhet tydliggörs. Riksrevisionen anser också att det bör tydliggöras hur Svenska kraftnät på ett samhällsekonomiskt försvarbart sätt ska avväga elnätskostnaden för utbyggnaden av överföringssystemet mot nyttan av en väl fungerande elmarknad. Regeringen anser att det behövs förtydliganden av Svenska kraftnäts uppdrag för att verket ska kunna göra nödvändiga prioriteringar. Utan sådana förtydliganden anser regeringen att Svenska kraftnät riskerar att inte kunna fullgöra sitt uppdrag på ett effektivt sätt. Detta går även i linje med

näringsutskottets uttalande att utbyggnaden av överföringssystemet ska ställas i relation till vad som är samhällsekonomiskt försvarbart eftersom det varken är möjligt eller önskvärt att investera i obegränsad överföringskapacitet vare sig inom Norden eller i Europa. Regeringen anser vidare att Svenska kraftnät som affärsverk är en del av den svenska staten och därför ska utgå från svensk nytta på både kort och lång sikt i sina samhällsekonomiska bedömningar av planerade investeringar. Eventuella avsteg från den principen bör tydligt redovisas. Regeringen konstaterar att styrelsen i Svenska kraftnät har en mycket viktig roll. Regeringen kommer därför att fortsätta med det utvecklingsarbete med en närmare dialog som inletts med styrelsen.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer

Regeringen kommer löpande att utveckla styrningen av Svenska kraftnät och har initierat en översyn av Svenska kraftnäts ekonomiska mål. Den finansiella styrningen av Svenska kraftnät är starkt sammankopplad med elnätregleringen och hur elnätföretagens intäktsramar beräknas. Översynen är tänkt att vara klar senast till budgetpropositionen för 2018. Regeringen kommer vidare att ge ett uppdrag till Energimarknadsinspektionen att närmare identifiera vilka typer av effekter som bör kvantifieras inom ramen för en samhällsekonomisk lönsamhetsbedömning samt föreslå riktlinjer för kvantifiering av effekterna. För att kunna identifiera och synliggöra eventuella utmaningar med den långsiktiga energiförsörjningen kommer regeringen att komplettera det uppdrag som Svenska kraftnät har i sin instruktion, att göra en bedömning av den årliga kraftbalansen, med en bedömning av förutsättningarna att långsiktigt upprätthålla kraftbalansen. Regeringskansliet kommer också att följa upp Svenska kraftnäts styrelses hantering av Riksrevisionens rekommendationer.

Motionerna

I kommittémotion 2016/17:3675 av Lars Hjälmered m.fl. (M, C, L, KD) anför motionärerna vikten av att framtida utbyggnad av elnäten sker under ordnade former och med god framförhållning. Motionärerna menar att det är angeläget att försöka korta handläggningstiderna i tillståndprocessen vid nätinvesteringar eftersom dessa ofta tar lång tid (yrkande 1). Vid nätinvesteringar ställs ibland olika intressen mot varandra, och motionärerna menar därför att det är viktigt att Svenska kraftnät utvecklar sin dialog och sina samråd i samband med investeringsprojekt. Transparens, öppenhet och lyhördhet bör vara ledord (yrkande 2).

I dag har Svenska kraftnät ett uppdrag att momentant analysera effektläget på den svenska energimarknaden. Motionärerna anser att uppdraget bör breddas med ett kompletterande återkommande uppdrag där myndigheten även ser på effektsituationen på några års sikt (yrkande 3). Vidare påpekar motionärerna vikten av hushållning med samhällets resurser. Riksrevisionen

pekar på brister i Svenska kraftnäts finansieringsmodell och de samhällsekonomiska analyserna. Motionärerna vill därför att en fristående aktör som Energimarknadsinspektionen får i uppdrag att genomföra samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar vid nätinvesteringar för att komplettera och säkerställa god kostnadseffektivitet vid utbyggnad (yrkande 4).

I kommittémotion 2016/17:3671 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) anför motionärerna att de i likhet med Riksrevisionen bl.a. ser brister i finansieringsmodellen och framhåller vikten av mer samhällsekonomiska analyser. Motionärerna anser att det råder stor osäkerhet på den europeiska energimarknaden om det totala investeringsbehovet, vem som i slutändan får betala och vilka konsekvenser det får för europeisk konkurrenskraft. Osäkerheten på den europeiska energimarknaden när det gäller produktion och elpris påverkar den svenska energimarknaden och motionärerna menar att regeringen i sin skrivelse visar att det i dag saknas underlag för att bedöma de samhällsekonomiska konsekvenserna kopplat till nya utlandsförbindelser. Motionärerna anser därför att regeringen bör inrätta en expertkommitté för elinfrastruktur under t.ex. Statsrådsberedningen eller lämpligt departement som ska besluta om hur samhällsekonomiska analyser ska genomföras och vilka ingångsvärden som ska användas. Expertkommittén ska också löpande granska Svenska kraftnäts samhällsekonomiska kalkyler och hur regeringens energipolitiska mål påverkar investeringsbehoven såväl i överföringskapacitet som i elnätets funktion (yrkande 1).

Motionärerna anför vidare att Svenska kraftnät i dag genomför årliga kraftbalansrapporter som inte är dynamiska. Det görs därmed ingen samlad bedömning av hur t.ex. det mest kritiska timvärdet i Sverige sammanfaller med närliggande länders kritiska timvärden. Har ett flertal länder i sina statiska kraftbalanser antagit att de ska kunna importera elenergi från varandra men import inte är möjlig menar motionärerna att situationen riskerar att bli förödande. Motionärerna föreslår därför att regeringen ska ge Svenska kraftnät i uppdrag att genomföra dynamiska kraftbalansrapporter som tar hänsyn till alla de länder som är relevanta för den svenska kraftbalansen (yrkande 2).

Vissa kompletterande uppgifter

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet behandlade vissa elmarknadsfrågor våren 2009 (bet. 2008/09:NU26). I betänkandet behandlade utskottet bl.a. motioner som berörde utbyggnad av överföringskapaciteten i elnätet. Utskottet redogjorde för sin inställning i frågan och menade att grunden för en väl fungerande svensk och nordisk elmarknad med hög försörjningstrygghet utgörs av elnätens överföringsförmåga. För att minska förekomsten av flaskhalsar i det nordiska elnätet samt mellan Norden och kontinenten ansåg utskottet det nödvändigt att ytterligare öka överföringsförmågan i det nordiska kraftsystemet, och framhöll att den planerade utbyggnaden av vindkraften i

Sverige kräver mer kapacitet och flexibilitet i elnätet. Utskottet konstaterade att arbetet med nätförstärkningar pågick och att det var angeläget att arbetet även fortsättningsvis gavs hög prioritet. Samtidigt måste utbyggnaden av överföringssystemet ställas i relation till vad som är samhällsekonomiskt försvarbart. Utskottet menade att det varken är möjligt eller begärligt att investera för obegränsad överföringskapacitet i elnätet vare sig inom Norden eller i Europa.

Våren 2014 behandlade utskottet regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om staten på elmarknaden (skr. 2013/14:21, bet. 2013/14:NU9) där bl.a. motioner om långa tillståndprocesser behandlades. Utskottet konstaterade att utskottet, regeringen, Svenska kraftnät och Riksrevisionen alla var överens om att de tillståndprocesser som förknippas med elnätsutbyggnad – inte minst på stamnätsnivå – är utdragna och ofta orsaken till försenade investeringar. Utskottet menade att regeringen klart och tydligt angett i budgetpropositionen att tillståndprocesserna för både ny energiproduktion och kraftnät måste fortsätta att förenklas och förkortas. Samma hållning redovisade regeringen i sin skrivelse med anledning av Riksrevisionens granskning av statens roll på elmarknaden. I skrivelsen redogör regeringen också för ett flertal åtgärder som har vidtagits med syftet att effektivisera tillståndprocesserna. Utskottet gjorde därför den sammantagna bedömningen att det råder en bred konsensus bland flera centrala aktörer om att tillståndprocesserna i samband med nätutbyggnad bör effektiviseras. Mot den bakgrunden ansåg utskottet inte att riksdagen behövde uttala sig om tillståndprocesserna i linje med vad som föreslogs i de aktuella motionerna som behandlades i betänkandet.

Våren 2017 behandlade utskottet motioner om elmarknaden från allmänna motionstiden 2016/17 (bet. 2016/17:NU19). I betänkandet behandlade utskottet bl.a. en motion om snabbare tillståndprocesser för stamnätskoncessioner. Utskottet ställde sig inte bakom motionärens förslag eftersom utskottet noterade att regeringen bereder förslag som kan bidra till en snabbare tillståndprocess.

Energiöverenskommelsen

Den 10 juni 2016 presenterades en ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna. I överenskommelsen slås fast att målet för 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. Ett mål för energieffektivisering för perioden 2020 till 2030 ska tas fram och beslutas senast 2017.

När det gäller överföring konstateras det i överenskommelsen att elmarknaden är internationell och att sammankopplingen mellan olika länder har ökat i betydelse. Överföringskapaciteten inom Sverige anges ha stor betydelse givet att stor produktion sker i norra Sverige samtidigt som den huvudsakliga efterfrågan finns i landets södra delar. Regelverken för elnäten bör därför ständigt utvecklas för att säkerställa att näten byggs ut på ett

kostnadseffektivt sätt, att elnäten är möjliggörare för nya produkter och tjänster och att det görs samhällsekonomiskt effektiva investeringar i ny elproduktion. Utvecklingen av överföringssystemet ska ses ur ett perspektiv som sträcker sig bortom Sveriges gränser och ske i tätt samarbete med de nordiska grannländerna. Flaskhalsar i det nordiska elnätet och mellan Norden och kontinenten ska byggas bort.

Energikommissionen

Energikommissionen lämnade den 9 januari 2017 sitt betänkande Kraftsamling för framtidens energi (SOU 2017:2) till regeringen. Det innehåller tolv förslag och 30 bedömningar och baseras på den ramöverenskommelse om energipolitiken som slöts mellan fem partier den 10 juni 2016.

I betänkandet anför Energikommissionen att Sverige ska ha ett robust elsystem med en hög leveranssäkerhet, en låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. Det skapar långsiktighet och tydlighet för marknadens aktörer och bidrar till nya jobb och investeringar i Sverige. Energipolitiken tar sin utgångspunkt i att Sverige är tätt sammankopplat med sina grannländer i norra Europa och syftar till att hitta gemensamma lösningar på utmaningar på den gemensamma elmarknaden. Det är vidare en utgångspunkt att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter nå negativa utsläpp.

Energikommissionen konstaterar i betänkandet att tillståndsprocesserna är avgörande för hur snabbt nödvändiga investeringar kan komma till stånd. Enligt ellagen och miljöbalken krävs en koncession för att bygga och använda en kraftledning. Dagens tillståndsprocesser tar lång tid och bedöms vara en flaskhals i många nödvändiga förändringsprocesser. Frågan om tillståndsprocesser berördes på Energikommissionens seminarium om överföring 2015 där flera branschföreträdare framhöll vikten av att det åtminstone bör skapas en ökad förutsägbarhet för hur lång tid ett ärende kan ta.

Energikommissionen lämnar i betänkandet en rad förslag och bedömningar bl.a.:

- Överföringskapaciteten i Sverige ska öka.
- Överföringskapaciteten mellan Sverige och grannländerna ska öka.
- Sverige ska driva på i EU för ökad sammankoppling mellan och inom länder.
- Regelverken för elnäten bör ständigt utvecklas för att säkerställa att näten byggs ut på ett kostnadseffektivt sätt, att elnäten är möjliggörare för nya produkter och tjänster och att det görs samhällsekonomiskt effektiva investeringar i ny elproduktion.
- Det finns inga skäl att i det korta perspektivet ändra den befintliga marknadsmodell som Sverige och övriga Norden använder. Däremot är det rimligt att över tid föra en bred diskussion om den framtida marknadsdesignen.

- Det är angeläget att skapa förutsättningar för en väl fungerande efterfrågefleksibilitet, dvs. att kunderna fullt ut ska kunna delta på elmarknaden.
- Energiomställningen ställer krav på nya och ökade behov av systemtjänster. Svenska kraftnät har ansvar för analys av tillgången till systemtjänster och för att vid behov föreslå förändringar av regelverk.
- Nätägarrollen behöver ges ett vidgat innehåll för att fullt ut ta till vara de nyttor som smarta nät, energilagring och efterfrågefleksibilitet ger för elsystemet. Vidare bör nätföretagens roll som delsystemoperatörer inom ramen för Svenska kraftnäts systemansvar klargöras.
- Det nordiska samarbetet bör fördjupas för att kunna möta framtida utmaningar på den gemensamma marknaden.

Energikommissionen gör en rad ytterligare bedömningar inom olika delar av energiområdet, bl.a. att det bör inrättas en genomförandegrupp som är sammansatt av representanter från de partier som slöt ramöverenskommelsen. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Förslag till nya regler inom EU på elmarknadsområdet

I kommissionens meddelande från februari 2015 om den s.k. energiunionen (KOM(2015) 80) lyfts den inre energimarknaden upp som en av fem ömsesidigt förstärkande dimensioner. Kommissionen pekar där på brister i rådande marknadsdesign och aviserar därför att ny lagstiftning på området kommer att presenteras. Som ett led i arbetet presenterade kommissionen i juli 2015 två meddelanden, dels ett meddelande om en ny energimarknadsdesign (KOM(2015) 340) som inkluderade ett samråd, dels ett meddelande om slutkundsmarknader (KOM(2015) 339). Samrådet var en del i förberedelserna inför den nya lagstiftningen. Båda meddelandena omfattade i praktiken enbart elsektorn.

Nuvarande elmarknadsdesign är baserad på bestämmelserna i det tredje inre marknads paketet som antogs 2009. Kommissionen menar att stora förändringar har skett sedan dess och att en anpassning av nuvarande bestämmelser därför är nödvändig. Bland annat pekar kommissionen på övergången mot större andelar lokalt distribuerad variabel förnybar elproduktion. Andra trender och förändringar som lyfts fram är ökade möjligheter till förbrukarfleksibilitet och att medlemsstater inför icke koordinerade nationella åtgärder, t.ex. kapacitetsmekanismer. Vidare menar kommissionen att slutkundsmarknaderna inte fungerar tillfredsställande och att det krävs en stärkt roll för konsumenterna. Kommissionen menar också att dagens sammankopplade elmarknad ökar risken för att kriser sprids och påverkar flera medlemsstater. Samtidigt lyfter kommissionen fortsatt fram sammankoppling av den europeiska elmarknaden som en viktig förutsättning för en väl fungerande inre marknad där de effektivaste resurserna används och reserver delas.

Kommissionen presenterade den 30 november 2016 meddelandet Ren energi för alla i EU (KOM(2016) 860), vilket ingår i det s.k. vinterpaketet. Förslaget innebär bl.a. en anpassning av nuvarande bestämmelser om funktionen av grossistmarknaden för el med syfte att öka flexibiliteten och tillhandahålla tydliga prissignaler för att underlätta etablering av förnybar elproduktion och ge rätt incitament för investeringar. Bland annat tydliggörs regler för prioriterat tillträde till marknaden för förnybar energi. Nya villkor etableras för när kapacitetsmekanismer får införas och hur de ska utformas. Nya bestämmelser föreslås om hur elområden ska utformas och beslutas.

Vidare klargörs ansvar och roller hos distributionsnätföretag (DSO). Bland annat ska DSO vartannat år presentera nätutvecklingsplaner, och kommissionen föreslår att det ska införas en europeisk organisation för DSO. Regelverket för distributionsverksamheten harmoniseras i flera avseenden; bl.a. föreslås att kommissionen i delegerade akter får besluta om regler relaterade till distributionstariffer, anslutningsavgifter, tekniska krav, datautbyte, efterfrågefleksibilitet och aggregatorer samt informationssäkerhet.

Kommissionens förslag innefattar också bestämmelser som syftar till att stärka det regionala samarbetet inom elsektorn på flera områden. Bland annat föreslås att en gemensam metod ska utvecklas för att bedöma risker för effektbrist i medlemsstaterna. Metoden ska sedan användas när medlemsstaterna bedömer behovet av kapacitetsmekanismer. Om det konstateras att behovet finns kan kapacitetsmekanismer få införas. Regelverket begränsar medlemsstaternas möjlighet att införa kapacitetsmekanismer innan alla marknadsbaserade åtgärder har uttömts, och en kapacitetsmekanism måste uppfylla de krav som nu föreslås. Även befintliga kapacitetsmekanismer måste anpassas till de nya reglerna. Vidare föreslår kommissionen att det införs regionala driftcentraler med gränsöverskridande funktion. Tanken är att de ska överta vissa uppgifter som de nationella transmissionsnätföretagen utför i dag. De ska bl.a. ansvara för koordinerade nätkapacitetsberäkningar, driftssäkerhetsanalyser, dimensionering av reservkapacitet (elproduktion) och koordinerad avbrottsplanering vid t.ex. underhållsarbeten i transmissionsnätet.

Smarta elnät

Regeringen anger i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 21) att ett nationellt forum för smarta elnät har inrättats. Smarta elnät är ett begrepp som omfattar teknik, nya affärsmodeller och tjänster samt nya förutsättningar för reglering och marknadsdesign. Smarta elnät handlar också om hur den befintliga infrastrukturen bör förbättras för att på ett kostnadseffektivt sätt möta framtidens behov. Det nationella forumet ska främja utvecklingen av teknik, användning av och affärsmodeller för smarta elnät samt ta fram en exportstrategi som stöd till regeringens arbete på området. Forumet ska vara en mötesplats med syfte att få en bred samverkan

på området mellan berörda myndigheter, företag, bransch- och konsumentföreträdare.

Utbyggnad av elnätet och tillståndsprocesser

I ett svar på en skriftlig fråga (fr. 2016/17:487) av Rickard Nordin (C) om nätutbyggnad anförde samordnings- och energiminister Ibrahim Baylan den 27 december 2016 följande:

Frågan om byggnation av nya kraftledningar, framför allt luftledningar, berör många markägare, boende, kommuner, länsstyrelser och andra. Enligt ellagen och miljöbalken måste all utbyggnad av elnät göras med hänsyn till både människor och miljö. Processen innebär att många aktörer måste höras och olika alternativa sträckningar utredas. Men självfallet är jag öppen för förslag som gör tillståndsprocessen effektivare. Regeringen hanterar bl.a. de förslag som finns i promemorian Miljöbedömningar (Ds 2016:25) som bland annat syftar till att effektivisera miljöbalkens bestämmelser om miljökonsekvensbeskrivningar för att ge förutsättningar för en ökad miljöskyddseffekt och samtidigt minska tidsåtgången vid miljöprövningen. Tillståndsprocesserna behöver vara både rättssäkra och effektiva för att tillgodose behovet av utbyggnaden av stamnätet. Det är även viktigt att komma ihåg att elnätsbolagen genom sitt eget arbetssätt kan bidra till en snabbare tillståndsprocess. Detta kan göras genom att tidigt identifiera viktiga nätförstärkningar, tillförsäkra sig att frågorna är tillräckligt utredda och arbeta med dialog med berörda sakägare. Avslutningsvis vill jag också nämna att regeringen nu också ökar anslaget till Energimarknadsinspektionen med 10 miljoner kronor per år, bland annat för myndighetens arbete med nätkoncessioner.

Regeringen lämnade en proposition med förslag till miljöbedömningar den 1 juni (prop. 2016/17:200). I propositionen föreslår regeringen bl.a. ett nytt 6 kap. miljöbalken, en ny miljöbedömningsförordning och följdändringar i sektorslagstiftning. Det övergripande syftet med förslaget är bl.a. att effektivisera miljöbalkens bestämmelser om miljöbedömningar för såväl planer och program som verksamheter och åtgärder. Därigenom ges förutsättningar för att öka den samlade miljöskyddseffekten och samtidigt minska tidsåtgången och den administrativa bördan vid miljöprövning.

Riksdagen riktade i maj ett tillkännagivande till regeringen om att tillståndsprocesser inom miljölagstiftningen bör förenklas och förkortas (bet. 2016/17:MJU22). Miljö- och jordbruksutskottet anför att utgångspunkten är att det är bra att Sverige har en krävande miljölagstiftning samtidigt som tillståndsprocesserna måste utformas på ett sådant sätt att de inte i onödan hindrar, försenar eller fördröjar investeringar som moderniserar verksamheter, skapar jobb och tillväxt och i slutändan ofta minskar den samlade miljöpåverkan. Myndigheternas prövningar och krav på underlag ska vara enkla, förutsägbara och effektiva. Miljö- och jordbruksutskottet menar att en del i detta bl.a. är att de generellt sett långa handläggningstiderna i tillståndsärenden måste åtgärdas.

Med anledning av kommittémotion 2016/17:3675 (M, C, L, KD) där motionärerna anför att regeringen bör återkomma med förslag på förkortade handläggningstider för genomförande av nätinvesteringar kan påminnas om

den motion om tydlig tidsgräns för handläggningstider på myndigheter som behandlades i näringsutskottet våren 2017 (bet. 2016/17:NU12). Med anledning av motionsyrkandet föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att alla myndigheter som företag kommer i kontakt med ska sätta tydliga tidsgränser för sina handläggningstider, vilket riksdagen biföll.

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 24) anger regeringen att förenklingsarbetet under 2015–2018 kommer att inriktas mot områdena bättre service och mer ändamålsenliga regler. Målsättningen är bl.a. att det ska bli enklare att lämna uppgifter och att handläggningstiderna ska kortas. År 2013 gav regeringen i uppdrag till Tillväxtverket, Bolagsverket och 13 andra myndigheter att följa upp och arbeta mot målen för förenklingsarbetet (N2013/5553/ENT) bl.a. i syfte att öka servicen och minska handläggningstiderna i det offentliga Sverige. Regeringen reviderade uppdraget 2014 till att omfatta ytterligare fyra myndigheter, däribland Energimarknadsinspektionen, och återrapporteringen ändrades med ett större fokus på att förändringar i kundnöjdhet, handläggningstider m.m. ska kunna följas på ett strukturerat sätt (N2014/05377/ENT). Följande mål och återrapporteringskrav ska följas upp:

- År 2020 ska handläggningstiderna på myndigheterna ha minskat jämfört med 2014.
- År 2020 ska fler företagare vara nöjda med sina kontakter med myndigheter än 2014.
- År 2020 ska myndigheterna ha ett mer systematiskt samråd med företagare än 2014.

Tillväxtverket ska senast den 15 april årligen rapportera till Näringsdepartementet hur uppdraget genomförs. En slutrapport ska lämnas senast den 30 april 2021.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas under följande rubriker:

- Skrivelsen
- Samhällsekonomiska analyser
- Handläggningstider för nätinvesteringar
- Återkommande effektanalyser
- Dialog och samråd.

Skrivelsen

Regeringen överlämnade skrivelsen Riksrevisionens rapport om förutsättningar för en säker kraftöverföring (skr. 2016/17:148) till riksdagen i mars 2017. I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning och sina åtgärder

med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer i granskningsrapporten Förutsättningar för en säker kraftöverföring (RiR 2016:28). Utskottet vill här framhålla att regeringens skrivelse och Riksrevisionens granskningsrapport är viktiga underlag för att riksdagen ska kunna följa styrningen av Svenska kraftnät i genomförandet av energiomställningen.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Samhällsekonomska analyser

Utskottet vill inledningsvis framhålla vikten av att utbyggnaden av överföringssystemet för el ställs i relation till vad som är samhällsekonomska försvarbart och att det därmed är av stor vikt att de samhällsekonomska analyser som ligger till grund för Svenska kraftnäts investeringsplaner är av hög kvalitet. Utskottet noterar regeringens utgångspunkt att Svenska kraftnät har ansvar för att genomföra samhällsekonomska lönsamhetsbedömningar inför stamnätsinvesteringar, och att de nya investeringar som föreslås av Svenska kraftnät därmed är samhällsekonomska lönsamma ur ett svenskt perspektiv, likaså de val av tekniker och sträckningar som görs. Utskottet noterar vidare att Riksrevisionens granskning visar att det finns brister i Svenska kraftnäts samhällsekonomska analyser och finansieringsmodeller vid nätinvesteringar, och att regeringen delar Riksrevisionens uppfattning att omfattningen av de samhällsekonomska lönsamhetsbedömningarna bör preciseras närmare. Regeringen har aviserat att den kommer att ge Energimarknadsinspektionen i uppdrag att närmare identifiera vilka typer av effekter som bör kvantifieras inom ramen för en samhällsekonomska lönsamhetsbedömning och föreslå riktlinjer för kvantifiering av effekter. Utskottet noterar att regeringen anser att det säkerställs att det underlag som ligger till grund för Svenska kraftnäts investerings- och finansieringsplaner är ordentligt analyserat genom att tydligare riktlinjer för samhällsekonomska lönsamhetsbedömningar tas fram och genom att Energimarknadsinspektionen granskar Svenska kraftnäts ansökningar inom ramen för myndighetens koncessionsprövning. Utskottet anser att initiativet till uppdrag till Energimarknadsinspektionen är lovvärt men att det eventuellt behöver vidtas ytterligare åtgärder. Givet den översyn som pågår av den svenska energipolitiken och den komplexitet och osäkerhet som finns kring utvecklingen på elmarknaden som bl.a. Energikommissionen ger uttryck för, är det utskottets uppfattning att det kan finnas anledning att ge en fristående aktör i uppdrag att parallellt med Svenska kraftnät genomföra samhällsekonomska lönsamhetsbedömningar vid nätinvesteringar. Detta för att säkerställa att det uppstår god kostnadseffektivitet vid nätutbyggnad och komplettera de samhällsekonomska lönsamhetsbedömningar som Svenska kraftnät i dag har ansvar för att utföra. Utskottet anser därför att regeringen bör utreda behovet av att en fristående aktör utför samhällsekonomska

lönsamhetsbedömningar vid nätinvesteringar som ett komplement till de samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar som Svenska kraftnät i dag ansvarar för att utföra och återkomma till riksdagen. Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Det anförda överensstämmer delvis med vad som sägs i motionerna 2016/17:3671 (SD) och 2016/17:3675 (M, C, L, KD), vilka båda tillstyrks delvis i berörda delar.

Handläggningstider för nätinvesteringar

I motion 2016/17:3675 (M, C, L, KD) förordar motionärerna att regeringen återkommer med förslag på förkortade handläggningstider för genomförande av nätinvesteringar. Utskottet vill med anledning av detta motionsyrkande anföra följande. Utskottet noterar att regeringen vidtagit åtgärder för att minska myndigheters handläggningstider. Energimarknadsinspektionen m.fl. myndigheter har fått i uppdrag att minska handläggningstiderna fram till 2020. Tillväxtverket ska, som nämnts i det föregående, årligen rapportera hur arbetet fortlöper samt lämna en slutrapport i april 2021. Vidare har regeringen lämnat förslag som kan bidra till en snabbare tillståndsprocess när det gäller miljöprövning. Utskottet vill även påminna om de tillkännagivanden som riksdagen riktat till regeringen under våren om handläggningstider, dels om att alla myndigheter som företag kommer i kontakt med ska sätta tydliga tidsgränser för sina handläggningstider (bet. 2016/17:NU12), dels om att tillståndsprocesser inom miljölagstiftningen bör förenklas och förkortas (bet. 2016/17:MU22).

Med det som anfs ovan anser utskottet inte att det i nuläget finns något skäl att ställa sig bakom tillkännagivandet som förordas i motionen utan avstyrker den i aktuell del.

Återkommande effektanalyser

Med anledning av motionerna 2016/17:3671 (SD) och 2016/17:3675 (M, C, L, KD) där det finns förslag om att Svenska kraftnät ska genomföra dynamiska kraftbalansrapporter och att återkommande analyser av effektläget bör genomföras vill utskottet anföra följande. Hushåll och företag ska kunna räkna med en trygg tillgång till el och annan energi. För att det ska uppfyllas behöver Sverige ett elsystem som klarar av att leverera alla nödvändiga tjänster. Det handlar om att möta energibehoven såväl som effektbehoven och behoven av hög kvalitet på elen. Utskottet konstaterar att Svenska kraftnät i dag har ett uppdrag att momentant analysera effektläget på den svenska elmarknaden. Utskottet anser att uppdraget bör breddas med ett kompletterande återkommande uppdrag där man även ser på effektsituationen på några års sikt. Vid genomförande av uppdraget bör Svenska kraftnät beakta såväl effektsituationen i Sverige som den i de närmaste grannländerna i samarbete med övriga systemoperatörer eftersom vi har en gemensam, nordisk-baltisk marknad där länderna är ömsesidigt beroende av varandra när det gäller bl.a.

energi och effekt. På så sätt stärks beredskapen för förändrade situationer i det svenska energisystemet.

Med det anförda tillstyrks motion 2016/17:3675 (M, C, L, KD) i berörd del. Motion 2016/17:3671 (SD) blir genom ett sådant uttalande delvis tillgodosedd i berörd del.

Dialog och samråd

I motion 2016/17:3675 (M, C, L, KD) förordas ett tillkännagivande om att säkerställa att Svenska kraftnät utvecklar sin dialog och sina samråd samt ökar transparensen i samband med investeringsprojekt. Utskottet noterar att regeringen håller med Riksrevisionen om att det är viktigt med transparens och dialog med berörda intressenter vid planering av investeringar i stamnätet. Utskottet noterar vidare att Svenska kraftnät under senare år utvecklat sitt arbetssätt med samrådsprocesser och att Energimarknadsinspektionen ska beakta både innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen och resultatet av samrådet inför beslut om koncession. Eftersom det i dag i både ellagen och miljöbalken finns krav på att Svenska kraftnät ska redogöra för alternativa sträckningar och teknikval delar regeringen inte Riksrevisionens bedömning om att insynen från berörda intressenter ligger sent i beslutsprocessen. Utskottet gör ingen annan bedömning i frågan än regeringen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet den nämnda motionen i aktuell del.

Reservationer

1. Handläggningstider för nätinvesteringar, punkt 3 (M, C, V, L, KD)

av Lars Hjälmered (M), Hans Rothenberg (M), Hanif Bali (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Birger Lahti (V), Penilla Gunther (KD), Rickard Nordin (C) och Mathias Sundin (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2016/17:3675 av Lars Hjälmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Sverige är ett avlångt land med stora avstånd där elproduktion och elkonsumention inte är samlade inom samma område. Största delen av elproduktionen sker i norra Sverige samtidigt som huvuddelen av elen konsumeras i södra Sverige. Detta tillsammans med kraven på smarta nät för ett hållbart samhälle ställer stora krav på de svenska elnäten. Just nu sker en sammanläggning med övriga Europa inom den europeiska energiunionen, vilket binder ihop marknader, ökar handeln med el och bidrar till att trygga elförsörjningen även i Sverige. För att möta dessa utmaningar krävs det att utbyggnaden av elnäten sker under ordnade former och med god framförhållning. Den framtida utbyggnaden ställer också höga krav på tillståndprocesserna som ofta tar lång tid. Vi anser därför i likhet med vad som uttrycks i motion 2016/17:3675 (M, C, L, KD) att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för förkortade handläggningstider för genomförande av nätinvesteringar.

Därmed tillstyrks motion 2016/17:3675 (M, C, L, KD) i berörd del.

2. Återkommande effektanalyser, punkt 4 (S, MP, V)

av Jennie Nilsson (S), Åsa Westlund (S), Per-Arne Håkansson (S), Anna Wallén (S), Lise Nordin (MP), Mattias Jonsson (S), Birger Lahti (V) och Anna-Caren Säterberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:3671 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 2 och

2016/17:3675 av Lars Hjalmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi konstaterar att det för närvarande pågår en omfattande översyn av den svenska energipolitiken. En ramöverenskommelse på energiområdet mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna presenterades den 10 juni 2016. I januari 2017 lämnade den parlamentariskt sammansatta Energikommissionen sitt betänkande Kraftsamling för framtidens energi (SOU 2017:2) till regeringen. Betänkandet innehåller en rad olika bedömningar och förslag, bl.a. när det gäller systemtjänster och effektbalans, och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Vidare pågår ett omfattande arbete inom EU på energiområdet där kommissionen bl.a. lämnat förslag om att en gemensam metod ska utvecklas för att bedöma risker för effektbrist i medlemsstaterna, och förslag på regelverk för att göra det möjligt att införa kapacitetsmekanismer.

Regeringen avser att komplettera det uppdrag som Svenska kraftnät har i dag, dvs. att göra en bedömning av den årliga kraftbalansen, med en bedömning av förutsättningarna att långsiktigt upprätthålla kraftbalansen. Syftet är att kunna identifiera och synliggöra eventuella utmaningar med den långsiktiga energiförsörjningen. Regeringen har också inrättat ett nationellt forum för smarta elnät där man bl.a. hanterar frågan om hur man bör förbättra den befintliga infrastrukturen för att på ett kostnadseffektivt sätt möta framtidens behov. Enligt vår uppfattning har regeringen vidtagit flera åtgärder för att ta fram underlag för bedömning av effektsituationen på längre sikt.

Vi ser mot denna bakgrund inget skäl för riksdagen att göra ett tillkännagivande om återkommande effektanalyser så som förespråkas i motionerna 2016/17:3671 (SD) och 2016/17:3675 (M, C, L, KD). Motionerna avstyrks därmed i berörda delar.

3. Dialog och samråd, punkt 5 (M, C, L, KD)

av Lars Hjalmered (M), Hans Rothenberg (M), Hanif Bali (M), Ann-Charlotte Hammar Johansson (M), Penilla Gunther (KD), Rickard Nordin (C) och Mathias Sundin (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3675 av Lars Hjälmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 2.

Ställningstagande

Alliansens utgångspunkt är att Sverige ska ha ett robust energisystem på tre ben med vattenkraft, kärnkraft och förnybar energi. Svenska företag och konsumenterna ska även i fortsättningen kunna lita på att det finns en trygg elförsörjning, långsiktiga spelregler och stabila villkor på energimarknaden. Den svenska energipolitiken ska värna klimatet, vara ekologiskt hållbar, säkra el till konkurrenskraftiga priser och garantera att el finns när vi behöver den. En säker och robust kraftöverföring är helt avgörande. Svenska kraftnät ansvarar för att effektbalansen i nätet upprätthålls, vilket är en förutsättning för svensk industri, jobb och konkurrenskraft. Med en ständigt större andel volatil elproduktion och en minskande andel baskraft är det en utmaning att trygga effektbalansen i nätet. Vid nätinvesteringar ställs ibland olika intressen mot varandra, och vi vill därför i likhet med vad som uttrycks i motion 2016/17:3675 (M, C, L, KD) att regeringen säkerställer att Svenska kraftnät utvecklar sin dialog och sina samråd samt ökar transparensen i samband med investeringsprojekt.

Med det anförda tillstyrks motion 2016/17:3675 (M, C, L, KD) i berörd del).

Särskilt yttrande

Handläggningstider för nätinvesteringar, punkt 3 (V)

Birger Lahti (V) anför:

Jag har i det föregående ställt mig bakom förslaget om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för förkortade handläggningstider för genomförande av nätinvesteringar (reservation 1). Jag vill i detta sammanhang framhålla att kortare handläggningstider vid nätinvesteringar är en fråga som jag och Vänsterpartiet redan tidigare fört fram förslag om. När utskottet tidigare under våren 2017 behandlade motioner om elmarknaden (bet. 2016/17:NU19) avstyrkte utskottet, inklusive allianspartierna, en motion från Vänsterpartiet där behovet av snabbare tillståndprocesser för stamnätskoncessioner framhölls. Vänsterpartiet var då ensamt om att förorda ett tillkännagivande. Jag anser fortsatt att det är ett stort problem med utdragna tillståndprocesser varför jag valt att tillstyrka den nu aktuella motionen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2016/17:148 Riksrevisionens rapport om förutsättningar för en säker kraftöverföring.

Följdmotionerna

2016/17:3671 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en expertkommitté för elinfrastruktur för att genomföra de samhällsekonomiska analyserna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska kraftnät ska genomföra dynamiska kraftbalansrapporter och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3675 av Lars Hjälmered m.fl. (M, C, L, KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder för förkortade handläggningstider för genomförande av nätinvesteringar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att Svenska kraftnät utvecklar sin dialog och sina samråd samt ökar transparensen i samband med investeringsprojekt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkommande analyser av effektläget på den svenska energimarknaden bör genomföras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge en fristående aktör, såsom Energimarknadsinspektionen, uppdraget att genomföra samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar vid nätinvesteringar och tillkännager detta för regeringen.